

تاریخ کهن و معاصر ایران زمین / ۱۱

ایران در زمان رهبری امام خمینی (ره)

بخش اول؛ (دوران مبارزه)

(۱۳۴۰-۱۳۵۷)

دکتر علی اکبر ولائی

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۹۶

سرشناسه: ولایتی، علی اکبر، ۱۳۳۴-
عنوان و نام پدیدآور: ایران در زمان رهبری امام خمینی (ره)، بخش اول: دوران مبارزه (۱۳۴۰-۱۳۵۷) // علی اکبر ولایتی.
مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۸۳۰ ص: مصور.
فروست: تاریخ کهن و معاصر ایران زمین: ۱۱.
شابک: 978-964-00-1861-3
وضعیت فهرست‌نویسی: فیفا.
یادداشت: کتابنامه.
یادداشت: نمایه.

موضوع: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸.
موضوع: خمینی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. -- فعالیت‌های سیاسی.
موضوع: روحانیت -- ایران -- فعالیت‌های سیاسی.
موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷.
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۹ الف و ۸ / DSR ۱۵۷۶
رده‌بندی دیوید: ۷۰۸۴۳
شماره کتابشناسی ملی: ۸۰۱۹۵

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۱۸۶۱-۳

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، صندوق پستی: ۱۱۳۶۵-۴۱۹۱

ایران در زمان رهبری امام خمینی (ره)، بخش اول: دوران مبارزه (۱۳۴۰-۱۳۵۷)

© حق چاپ: ۱۳۹۶، مؤسسه انتشارات امیرکبیر

نوبت چاپ: اول

نویسنده: دکتر علی اکبر ولایتی

دبیر طرح: مهدی حبیبی

ویراستار علمی: دکتر سجاد راعی گلوجه

صفحه‌آرا: امیرحسین حیدری

طراح جلد: فرزانه نوروزی

حروف متن: نازنین ۱۴

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپ واژه‌پرداز اندیشه، تلفن: ۶۳-۷۷۱۴۵۰۶۳

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۵۰۰۰۰ ریال

تلفن مرکز فروش: ۰۲۱۶۱۲۸

فروش اینترنتی: www.amirkabir.net

همه حقوق محفوظ است. هر گونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در کیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست

۲۷	 مقدمه
۳۱	 فصل اول: حضرت امام خمینی (ره) در دوران قبل از آغاز نهضت اسلامی
۳۳	 بخش اول: حیات فردی و اجتماعی حضرت امام خمینی (ره)
۳۳	 گفتار اول: خاندان
۳۷	 گفتار دوم: حیات اجتماعی؛ از تولد تا ازدواج
۳۹	 بخش دوم: حیات علمی حضرت امام خمینی (ره)
۴۰	 گفتار اول: تحصیل
۴۲	 گفتار دوم: تدریس
۴۴	 گفتار سوم: تألیف، تعلیق و حواشی
۴۴	 الف) تألیفات
۴۴	 ۱. اخلاق و سیر و سلوک
۴۵	 ۲. سیاسی - مذهبی
۴۵	 ۳. فلسفی - عرفانی
۴۵	 ۴. فقه
۴۵	 ۵. اصول
۴۶	 ب) تعلیقات و حواشی
۴۶	 پ) کتب تدوین شده از آثار حضرت امام خمینی (ره)
۴۶	 ۱. اخلاق و سیر و سلوک
۴۷	 ۲. سیاسی - مذهبی
۴۷	 ۳. تفسیر
۴۷	 ۴. فقه

۴۸	۵. اصول
۴۸	۶. شعر
۴۹	ت) مجموعه‌های تدوین‌شده از سخنان، پیام‌ها، احکام، اجازات... حضرت امام خمینی (ره)
۵۱	بخش سوم: فعالیت‌های سیاسی و مبارزاتی حضرت امام خمینی (ره) قبل از آغاز نهضت اسلامی
	گفتار اول: نخستین گام‌های حضرت امام خمینی (ره) در عرصه فعالیت‌های
۵۱	سیاسی - مذهبی
۵۷	گفتار دوم: فعالیت‌های سیاسی از ۱۳۲۳ تا آغاز نهضت اسلامی
	فصل دوم: نهضت حضرت امام خمینی (ره)، محور اصلی فعالیت نیروهای مذهبی
۶۱	در سال‌های ۱۳۴۶-۱۳۵۷
۶۵	بخش اول: نهضت روحانیت در سال‌های ۱۳۴۱-۱۳۴۲
۶۶	گفتار اول: تأسیسات نیروهای مذهبی در نهضت روحانیت
۶۶	الف) مرجعیت
۷۰	ب) روحانیت و نقد اسلام سیاسی
۸۱	پ) بازار
۹۱	گفتار دوم: حضرت امام خمینی (ره) پیشگام رهبری نهضت روحانیت
۹۴	الف) لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی
۱۰۴	ب) رفراندوم ششم بهمن
۱۱۳	پ) تحریم عید
۱۲۱	ت) واقعه مدرسه فیضیه و بازتاب‌ها و پیامدهای آن
۱۴۰	گفتار سوم: قیام پانزده خرداد ۱۳۴۲
۱۴۰	الف) محرم، زمینه‌ساز قیام پانزده خرداد ۱۳۴۲
۱۷۰	ب) دستگیری حضرت امام خمینی (ره) و وقوع قیام در قم
۱۷۵	پ) رویدادهای تعیین‌کننده در قیام پانزده خرداد
۱۹۴	ت) قیام پانزده خرداد در سایر شهرها
۲۲۷	بخش دوم: نیروهای مذهبی و تداوم نهضت روحانیت در سال ۱۳۴۳
۲۲۷	گفتار اول: حضرت امام خمینی (ره) از آزادی تا تبعید
۲۲۹	الف) جشن آزادی حضرت امام خمینی (ره)
۲۳۳	ب) ماجرای لایحه کاپیتولاسیون و تبعید حضرت امام خمینی (ره) به ترکیه
۲۳۵	۱. مراحل چهارگانه تصویب لایحه کاپیتولاسیون
۲۳۸	۲. چگونگی اطلاع حضرت امام خمینی (ره) از مفاد لایحه کاپیتولاسیون
۲۴۰	۳. سخنرانی حضرت امام خمینی (ره) علیه تصویب لایحه کاپیتولاسیون
۲۴۴	۴. سخنرانی سایر مراجع درباره لایحه کاپیتولاسیون
۲۴۵	۵. اعلامیه‌های مراجع علیه لایحه کاپیتولاسیون
۲۴۹	۶. تبعید حضرت امام خمینی (ره) و تدابیر امنیتی

- ۶-۱. اقدامات احتیاطی قبل از دستگیری حضرت امام خمینی (ره)..... ۲۵۰
- ۶-۲. اقدامات امنیتی پس از دستگیری ۲۵۱
۷. اعتراض‌های پراکنده به تبعید حضرت امام خمینی (ره)..... ۲۵۴
۸. واکنش مراجع مشهد به تبعید حضرت امام خمینی (ره)..... ۲۵۷
- گفتار دوم: تعامل تشکلهای مذهبی - سیاسی با نهضت روحانیت..... ۲۶۴
- الف) تشکلهای دانشجویی..... ۲۶۴
۱. انجمن‌های اسلامی دانشجویان..... ۲۶۶
- ۱-۱. انجمن اسلامی دانشجویان تهران..... ۲۶۷
- ۱-۲. انجمن اسلامی دانشجویان مشهد..... ۲۶۹
- ۱-۳. انجمن اسلامی دانشجویان شیراز..... ۲۷۱
- ۱-۴. انجمن اسلامی دانشجویان تبریز..... ۲۷۳
- ۱-۵. انجمن اسلامی دانشجویان اصفهان..... ۲۷۵
۲. کانون‌ها - سراسری انجمن‌های اسلامی..... ۲۷۷
- ۲-۱. اولین رگه سراسری در سال ۱۳۴۰..... ۲۷۸
- ۲-۲. دومین کثرت سراسری در سال ۱۳۴۱..... ۲۸۰
۳. عناصر تأثیرگذار بیرون از ده شگاه..... ۲۸۱
- ۳-۱. نهضت آزادی ایران، آستان سیاسی دانشجویان مذهبی..... ۲۸۲
- ۳-۲. مسجد هدایت، دالان دانش نامه..... ۲۸۴
- ب) نهضت آزادی ایران، تشکلی همسر با نهضت روحانیت..... ۲۹۲
- پ) هیئت‌های مؤتلفه اسلامی، تشکلی برآمده از نهضت روحانیت..... ۳۰۴
- ت) حزب ملل اسلامی، تشکلی در سایه نهضت روحانیت..... ۳۰۷
- بخش سوم: تداوم نهضت حضرت امام خمینی (ره) در دوران تبعید هبر نهضت..... ۳۱۱
- گفتار اول: راهکارهای روحانیون مبارز برای تداوم نهضت..... ۳۱۲
- الف) برگزاری دعای ندبه در مسجد بالاسر حرم حضرت م حومه (س)..... ۳۱۴
- ب) جشن میلاد حضرت امام زمان (عج)..... ۳۱۶
- پ) بهره‌برداری از مجالس ماه رمضان..... ۳۱۷
- ت) سالگرد واقعه مدرسه فیضیه قم..... ۳۱۹
- ث) مراسم عید نوروز سال ۱۳۴۴..... ۳۲۰
- ج) صلوات سیاسی..... ۳۲۱
- ح) جلسات هفتگی هیئت‌های مذهبی..... ۳۲۴
- گفتار دوم: جامعه مدرسین، پیشگام مبارزه و تبعید..... ۳۲۶
- الف) چرا تبعید؟..... ۳۲۹
- ب) اولین گروه‌های تبعیدی..... ۳۳۲
- پ) کشف اساننامه اصلاح حوزه و دستگیری عاملان آن..... ۳۳۶

- ت) اولین پیام‌های حضرت امام خمینی (ره) از نجف و تأکید بر تداوم مبارزه..... ۳۴۰
- ث) تبلیغ مرجعیت امام بعد از رحلت آیت‌الله العظمی سیدمحسن حکیم..... ۳۴۶
- ج) دومین گروه تبعیدی‌ها؛ روحانیون نقش‌آفرین در اعلام مرجعیت حضرت امام خمینی (ره)..... ۳۵۴
- گفتار سوم: سومین گروه تبعیدی‌ها..... ۳۶۰
- الف) وقایع تعیین‌کننده..... ۳۶۰
- ب) تبعیدی‌ها و تبعیدگاه‌های گروه سوم..... ۳۶۲
- گفتار چهارم: چهارمین و اصلی‌ترین گروه تبعیدی‌ها..... ۳۸۶
- الف) وقایع تعیین‌کننده..... ۳۸۷
- ب) تبعیدی‌ها و تبعیدگاه‌های گروه چهارم..... ۳۹۰
- فصل سوم: دوران مبارزه در تبعید (۱۳۴۳-۱۳۵۷)**..... ۴۱۳
- بخش اول: دوره تبعید در ترک..... ۴۱۵
- گفتار اول: علل و زمینه‌های تبعید حضرت امام خمینی (ره) به ترکیه..... ۴۱۶
- گفتار دوم: بازتاب‌های داخلی و بین‌المللی تبعید حضرت امام خمینی (ره) به ترکیه..... ۴۱۷
- الف) بازتاب‌های داخلی..... ۴۱۷
- ب) بازتاب‌ها در خارج از کشور..... ۴۱۸
- گفتار سوم: استمرار مبارزه در تبعیدگاه ترکیه..... ۴۲۱
- الف) سفرها برای ملاقات با حضرت امام خمینی (ره) در ترکیه..... ۴۲۲
- ب) ارتباط مکاتباتی..... ۴۲۵
- پ) شرایط رفاهی حضرت امام خمینی (ره) در ترکیه..... ۴۲۸
- گفتار چهارم: پایان تبعید در ترکیه و بررسی علل آن..... ۴۲۹
- بخش دوم: دوره تبعید در عراق..... ۴۳۱
- گفتار اول: علل تبعید حضرت امام خمینی (ره) به عراق..... ۴۳۱
- الف) مهار اعتراض‌های داخلی و جلوگیری از فعالیت‌های سیاسی حضرت امام خمینی (ره)..... ۴۳۲
- ب) فضای سیاسی و اجتماعی عراق..... ۴۳۳
- پ) حاکمیت اهل سنت..... ۴۳۳
- ت) قطع رابطه حضرت امام خمینی (ره) با مبارزان و مردم ایران..... ۴۳۳
- ث) غیرسیاسی بودن حوزه علمی نجف..... ۴۳۵
- ج) انزوای حضرت امام خمینی (ره)..... ۴۳۶
- ح) تلاش روحانیون و علمای تهران، قم و مشهد..... ۴۳۷
- گفتار دوم: ورود به عراق و استقرار در نجف..... ۴۳۷
- گفتار سوم: بازتاب‌های داخلی و خارجی تبعید حضرت امام خمینی (ره) به عراق..... ۴۴۱
- الف) بازتاب‌های داخلی..... ۴۴۱

۴۴۲	ب) بازتاب‌های خارجی
۴۴۳	گفتار چهارم: برقراری ارتباط با مبارزان و کانون‌های مبارزه در ایران
۴۴۴	گفتار پنجم: آیت‌الله سیدمصطفی خمینی حلقه وصل مبارزان با حضرت امام خمینی (ره)
	گفتار ششم: نهضت حضرت امام خمینی (ره) و انجمن‌های اسلامی دانشجویان
۴۴۷	خارج از کشور
۴۴۹	الف) تأسیس اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان ایرانی مقیم اروپا
۴۵۱	ب) پیوند اتحادیه‌های انجمن‌های اسلامی دانشجویان با نهضت حضرت امام خمینی (ره) ...
۴۵۲	پ) تأسیس اتحادیه‌های انجمن‌های اسلامی دانشجویان ایرانی در کانادا و آمریکا
۴۵۲	ت) ارتباطات انجمن‌های اسلامی و حضرت امام خمینی (ره) در دوره تبعید به ترکیه
۴۵۳	ث) ارتباطات انجمن‌های اسلامی و حضرت امام خمینی (ره) در دوره تبعید به عراق
	ج) نقش شهید دکتر بهشتی و مرکز اسلامی هامبورگ در نهضت
۴۶۴	حضرت امام خمینی (ره)
۴۷۱	۱. مداخلت‌های عامی و مذهبی در دوران اقامت در آلمان
۴۷۲	۲. ارتباط با نظام و ارزش در داخل کشور
۴۷۳	ح) ارتباطات انجمن‌های اسلامی و حضرت امام خمینی (ره) در دوره اقامت در فرانسه
۴۸۱	گفتار هفتم: واکنش حضرت امام خمینی (ره) به متحدجویی تیمور بختیار
	گفتار هشتم: مواضع و فتاوی حضرت امام خمینی (ره) در واکنش به اقدامات ضددینی و ضدملی حکومت پهلوی
۴۸۳	الف) دانشگاه اسلامی
۴۸۴	ب) قرآن پهلوی
۴۸۹	پ) قانون حمایت از خانواده
۴۹۰	ت) آزمون‌گیری از طلاب علوم دینی
۴۹۰	ث) جشن‌های تاج‌گذاری
۴۹۱	ج) اعزام دختران به سربازی
۴۹۱	ح) جشن هنر شیراز
۴۹۲	خ) جشن‌های دوهزار و پانصدمین سال بنیان‌گذاری شاهنشاهی ایران
۴۹۳	د) تشکیل سپاه دین
۴۹۷	ذ) تأسیس حزب رستاخیز ملت ایران
۴۹۹	ر) تغییر تاریخ هجری شمسی به شاهنشاهی
۵۰۴	۱. توجیه افکار منطقه
۵۰۴	۲. توجیه افکار جهان
۵۰۶	ز) واقعه سینما رکس آبادان
۵۰۸	ز) واقعه هفده شهریور ۱۳۵۷ (جمعه سیاه)
۵۱۳	گفتار نهم: مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مورد دولت‌های ایران و اقدامات آنها

الف) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت علم.....	۵۱۳
ب) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت منصور.....	۵۱۶
پ) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت هویدا.....	۵۱۶
ت) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت آموزگار.....	۵۱۷
ث) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت شریف امامی.....	۵۱۹
ج) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت ازهاری.....	۵۲۰
ح) مواضع حضرت امام خمینی (ره) در مقابل دولت بختیار.....	۵۲۳
گفتار دهم: پیامدهای درگذشت آیت الله سیدمصطفی خمینی بر روند نهضت.....	۵۲۶
الف) درگذشت آیت الله سیدمصطفی خمینی.....	۵۲۶
ب) واکنش حضرت امام خمینی (ره).....	۵۲۸
پ) واکنش ها در نجف اشرف.....	۵۲۹
ت) واکنش ما در ایران.....	۵۲۹
ث) واکنش جهان.....	۵۳۴
ج) اربعین آیت الله سید مصطفی خمینی و اوج گیری نهضت حضرت امام خمینی (ره).....	۵۳۶
ح) تأثیرات درگذشت آیت الله سید مصطفی خمینی بر نهضت حضرت امام خمینی (ره).....	۵۳۹
گفتار یازدهم: توهین روزنامه اطلاعات به حضرت امام خمینی (ره) و پیامدهای آن.....	۵۴۱
گفتار دوازدهم: پایان تبعید در عراق و سیاسی علی از.....	۵۴۵
بخش سوم: دوره اقامت در فرانسه.....	۵۴۹
گفتار اول: علل و زمینه های انتخاب فرانسه برای فصل پایانی هجرت.....	۵۴۹
گفتار دوم: هجرت به فرانسه و استقرار در پاریس.....	۵۵۴
گفتار سوم: استمرار مبارزه و رهبری انقلاب از فرانسه.....	۵۵۵
واکنش رژیم پهلوی نسبت به هجرت حضرت امام خمینی (ره) به فرانسه.....	۵۵۶
گفتار چهارم: ابعاد فعالیت های حضرت امام خمینی (ره) و روند نهضت اسلامی در پاریس.....	۵۵۹
الف) گسترش ارتباط با جریان مبارزه در ایران.....	۵۵۹
ب) دولت فرانسه و مسئله اقامت و فعالیت های سیاسی حضرت امام خمینی (ره).....	۵۵۹
در آن کشور.....	۵۵۹
پ) دیدار شخصیت های سیاسی و فرهنگی کشورهای مختلف با حضرت امام خمینی (ره).....	۵۶۰
ث) نهضت رسانه ای.....	۵۶۳
گفتار پنجم: پایان تبعید و بازگشت به میهن.....	۵۶۴
فصل چهارم: پایان نظام پادشاهی و حکومت پهلوی	۵۷۱
بخش اول: دهه فجر انقلاب اسلامی.....	۵۷۳
گفتار اول: پنجشنبه دوازدهم بهمن ۱۳۵۷.....	۵۷۴
گفتار دوم: جمعه سیزدهم بهمن ۱۳۵۷.....	۵۸۲
گفتار سوم: شنبه چهاردهم بهمن ۱۳۵۷.....	۵۸۴

..... ۵۸۶	گفتار چهارم: یکشنبه؛ پانزدهم بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۸۹	گفتار پنجم: دوشنبه، شانزدهم بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۸۹	گفتار ششم: سه‌شنبه، هفدهم بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۹۱	گفتار هفتم: چهارشنبه، هجدهم بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۹۲	گفتار هشتم: پنجشنبه، نوزدهم بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۹۴	گفتار نهم: جمعه، بیستم بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۹۵	گفتار دهم: شنبه، ۲۱ بهمن ۱۳۵۷
..... ۵۹۹	گفتار یازدهم: یکشنبه، ۲۲ بهمن و پیروزی نهایی انقلاب اسلامی
..... ۶۰۵	بخش دوم: علل و زمینه‌های فروپاشی حکومت پهلوی
..... ۶۰۶	گفتار اول: علل و زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی
..... ۶۰۶	الف) سیاست‌های فرهنگی دین‌ستیزانه و غرب‌گرایانه
..... ۶۰۷	ب) باستان‌گرایی: جای ترویج مبانی دین مبین اسلام
..... ۶۰۷	پ) گسترش فرهنگ استبداد و فساد اخلاقی
..... ۶۰۸	ت) فقر و بی‌عدالتی و بی‌اعتنایی به طبقهٔ فرودستان و عامهٔ مردم
..... ۶۰۸	ث) عدم موفقیت حسرت‌ناز در نمایش ویژگی‌های فرمانروایی مناسب ایرانیان
..... ۶۰۹	ج) تعارض عظمت‌طلبی محمد رضا پهلوی با فرهنگ مردم
..... ۶۱۰	ح) مداخلهٔ روزافزون حکومت در زندگی مردم
..... ۶۱۱	خ) عدم موفقیت حکومت در ایجاد وحدت و تناسب بین الگوهای اصلی فرهنگی
..... ۶۱۱	گفتار دوم: علل و زمینه‌های اقتصادی
..... ۶۱۲	الف) بحران‌های اقتصادی
..... ۶۲۱	ب) افزایش تورم
..... ۶۲۴	پ) سیاست‌های متناقض دولت‌ها برای حل بحران اقتصادی
..... ۶۲۹	ت) فساد اقتصادی
..... ۶۳۴	ث) وابستگی فزایندهٔ اقتصادی کشور
..... ۶۳۹	ج) افزایش وابستگی به درآمدهای نفتی
..... ۶۴۰	ح) افزایش نفوذ دولت در اقتصاد
..... ۶۴۳	خ) تشدید وابستگی اقتصادی به غرب
..... ۶۴۶	د) ماهیت فرآیند توسعهٔ صنعتی
..... ۶۵۰	ذ) رکود کشاورزی
..... ۶۵۵	ر) سلطهٔ بیگانگان بر عرصهٔ نفت
..... ۶۵۹	گفتار سوم: علل و زمینه‌های سیاسی
..... ۶۵۹	الف) ناهمسازی و تناقض ساختار ایدئولوژیکی حکومت پهلوی
..... ۶۶۰	ب) عدول روزافزون حکومت پهلوی و شاه از قانون اساسی و نظام مشروطه
..... ۶۶۱	پ) ترویج فضای سرکوب و اختناق

۱. نهادهای اطلاعاتی و امنیتی سرکوب ۶۶۲
۲. نهادهای نظامی و انتظامی سرکوب ۶۶۵
- ت) تعدد و تکثر مخالفان سیاسی ۶۶۶
- ث) تأسیس حزب رستاخیر ملت ایران ۶۶۷
- ج) وحدت نسبی مخالفان سیاسی در سال پایانی حکومت پهلوی ۶۶۸
- ح) انسجام گفتمان ایدئولوژیک انقلاب اسلامی ۶۶۹
- خ) وابستگی به بیگانگان ۶۶۹
- د) فساد سیاسی ۶۷۰
- ذ) برداشتهای غلط از تهدیدات امنیتی ۶۷۰
- ر) اتخاذ راهبردهای غلط و متناقض در مواجهه با مخالفان سیاسی ۶۷۱
- ز) شروع خودبزرگبینی محمدرضا پهلوی ۶۷۲
- ژ) کنفرانس گوانا ۶۷۴
- س) جذب بد ارتش به حمایت از انقلاب اسلامی ۶۷۵
- ش) راهبردهای متناقض امریکا در قبال تحولات سیاسی ایران ۶۷۶
- ص) تبلیغات گسترده اف اف اگری بی بخش فارسی رادیو بی بی سی ۶۷۹
- گفتار چهارم: علل و زمینه‌های رهبری و سنی ۶۸۰
- الف) نوگرایی دینی با محوریت اسلام سیاسی ۶۸۰
- ب) کارکرد شبکه‌های نهادها و تشکلهای دینی و مردمی ۶۸۰
- پ) حفظ الگوهای مذهبی و سنتی توسط خانواده ایرانی ۶۸۱
- ت) کارآمدی رهبری و مدیریت حضرت امام خمینی (ره) ۶۸۲
- بخش سوم: ویژگی‌ها، استراتژی و دستاوردهای رهبری حضرت امام خمینی (ره) در دوران مبارزه ۶۸۹
- گفتار اول: ویژگی‌ها ۶۹۱
- الف) اسلام سیاسی به عنوان راهنمای مبارزه ۶۹۲
- ب) تکلیف‌گرایی ۶۹۳
- پ) مرجعیت شیعی متمایز ۶۹۴
- ت) خاستگاه مردمی مواضع و دیدگاه‌ها ۶۹۵
- ث) استحکام و استواری مواضع سیاسی ۶۹۶
- ج) ارائه طرح برای آینده ۶۹۷
- ح) زمان‌شناسی و تدبیر، پیشرفت تدریجی مبارزه و فتح سنگر به سنگر ۶۹۸
- خ) تغییر اصول و مبانی فکری اعتراض ۶۹۹
- د) آمیختگی معنویت، اخلاق و سیاست ۶۹۹
- ذ) مشروعیت و مقبولیت مردمی ۷۰۰
- ر) بهره‌گیری از نمادهای ملی ۷۰۱

۷۰۲	 (ز) بهره‌مندی از مقام علمی ممتاز
۷۰۳	 (ز) بهره‌گیری از پایگاه سراسری مسجد و رسانه فراگیر منبر
۷۰۴	 (س) رهبر فکری، فرمانده و معمار انقلاب
۷۰۵	 (ش) پرهیز از تفرقه و تشدید اختلافات سیاسی و فکری در صفوف مبارزان
۷۰۵	 (ص) استقلال در اندیشه، روش و عمل
۷۰۶	 (ض) شجاع و قاطع
۷۰۶	 (ط) سادگی روش مبارزه
۷۰۷	 (ظ) نگرش جهانی
۷۰۷	 (ع) فی سبیل و استقلال‌خواهی
۷۰۸	 (ف) دشمن‌شناسی
۷۰۸	 (ف) عدم عضویت در احزاب و تشکلهای سیاسی
	 (ق) ویژگی‌های رهبری حضرت امام خمینی (ره) در دوران مبارزه در بیان
۷۰۸	 حضرت آیت‌الله خامنه‌ای
۷۱۳	 گفتار دوم: استراتژی
۷۱۴	 الف) دوره اول: از آغاز فعالیت سیاسی تا آغاز نهضت اسلامی در سال ۱۳۴۱
۷۱۵	 ب) آغاز رهبری سیاسی - مذهبی در مهر ۱۳۴۱ تا تبعید به ترکیه در ۱۳ آبان ۱۳۴۳
۷۱۶	 پ) دوران تبعید در ترکیه و مراجع از ۳ آبان ۱۳۴۳ تا ۱۴ مهر ۱۳۵۷
۷۱۸	 ت) دوره هجرت از عراق به فرانسه و تبعید به ۲۱ بهمن ۱۳۵۷
۷۱۹	 گفتار سوم: دستاوردها
۷۲۷	 جمع‌بندی
۷۲۹	 نتیجه‌گیری
۷۳۵	 منابع
۷۵۵	 تصاویر
۸۰۳	 نمایه

مقدمه

شکل‌گیری، تکمیل و پیروزی نهضت حضرت امام خمینی (ره)، بدون تردید مهم‌ترین رخداد سیاسی تاریخ معاصر ایران و دوره پهلوی دوم است. پیروزی انقلاب اسلامی بازتاب‌ها و پیامدهای زیادی هم در جهان اسلام، خاورمیانه و روابط بین‌المللی داشته است. شناخت و تحلیل نهضت حضرت امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی ایران بدون شناخت شخصیت و اندیشه رهبر آن ممکن نیست. فقاہت، رهبری، زمان‌شناسی، مدیریت و سایر صفات رهبری، همگی به حد کمال در وجود حضرت امام خمینی (ره) جمع شده بودند. ایشان با دارا بودن این ویژگی‌ها توان ایجاد تغییرات بنیادین را داشت و با وجود موانع گوناگون موفق به ایجاد تغییرات بنیادین گردید.

حضرت امام خمینی (ره) از خاندان سیادت و فقاہت بود. اجداد و نیاکان ایشان همواره موصوف و مشهور به دفاع از فرهنگ شیعی و اسلام بودند و چندین نفر از آنها نیز در این راه به شهادت رسیده‌اند. حضرت امام خمینی (ره) از سنین نوجوانی با مسائل سیاسی آشنا شدند و احیای اسلام سیاسی را راه‌حل اساسی برای مبارزه با حکومت پهلوی و سیاست‌های دین‌ستیزانه، غرب‌گرایانه و باستان‌گرایانه آن تشخیص دادند. ایشان با آگاهی بالای سیاسی و مذهبی و همچنین با عزمی راسخ در این راه گام برداشتند. حضرت امام خمینی (ره) قبل از ورود جدی به عرصه مبارزه سیاسی اقدام به تربیت شاگردان زیادی کردند که

اغلب آنها معتقد به اسلام سیاسی بودند و در دوران نهضت اسلامی و مراحل انقلاب اسلامی در خدمت نهضت و مبارزه قرار گرفتند و پس از تبعید حضرت امام خمینی (ره) به ترکیه و عراق و نیز در دوره مهاجرت ایشان به فرانسه، توانستند نهضت اسلامی را همچنان فعال و پویا نگهدارند.

روش مبارزه حضرت امام خمینی (ره) که در ظاهر بسیار ساده و با بهره‌برداری از ابزارهایی چون نامه، پیام، اعلامیه، تلگراف، سخنرانی و فتوا بود، ثابت کرد که نه تنها بسیار کم‌هزینه‌تر، بلکه به مراتب مؤثرتر از ارتش مدرن و نهادهای اطلاعاتی و امنیتی «بونا»^۱ون حکومت پهلوی و حمایت‌های خارجی از آن رژیم است. ایمان بالا، مدیریت قوی اسلامی و انقلابی، سازش‌ناپذیری، اعتماد به نفس و توکل به الطاف و کمکی الهی و اتکا و اعتقاد به قدرت مردم، ویژگی‌هایی بودند که حضرت امام خمینی (ره) را در هدایت نهضت اسلامی یاری دادند.

درحالی که گفتمان پهلوی سه روزه روز از نزدیکی و اتکا به مردم فاصله می‌گرفت - گرچه در ظاهر مقتدر به نظر می‌رسید - گفتمان اسلام سیاسی، فقهاتی، به رهبری حضرت امام خمینی (ره) با به چالاک کردن آن به تدریج هژمونی آن را از بین برد و با به حاشیه‌راندن سایر گفتمان‌های سیاسی مخالف حکومت پهلوی، به گفتمان برتر و مسلط تبدیل شد. نکته مهم این بود که سایر گفتمان‌های رقیب هیچ‌وقت به مرحله‌ای نرسیدند که نابودی نظام پادشاهی و جایگزینی نظامی نوین را مطرح کنند، ولی گفتمان اسلام سیاسی با قطعیت از آن سخن گفت و با خنثی کردن تمام طرح‌های انحرافی و بدیل حکومت پهلوی، حدود یک دهه قبل از پیروزی، جایگزینی حکومت اسلامی را به جای نظام پادشاهی مطرح نمود. باید این نکته را هم در نظر گرفت که تا اواخر دهه ۱۳۴۰ گفتمان سنتی اسلامی حاکم بر حوزه‌های علمیه و علما و روحانیون نیز از نابودی نظام شاهنشاهی و برقراری حکومت اسلامی سخنی نمی‌گفتند، ولی اسلام فقهاتی آن گفتمان را نیز دچار تحول کرد و میان مذهب و سیاست پیوندی محکم برقرار کرد.

حضرت امام خمینی (ره) در سیاسی‌شدن گفتمان سنتی حوزه‌های علمیه یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بود. ایشان سیاست‌ورزی را در میان علما و روحانیون تا حد تکلیف شرعی بالا بردند و در کنار آن موفق به ایجاد وحدت بین

روحانیون و ایجاد زبان واحد برای مبارزه با رژیم پهلوی شده و علمای درباری را به شدت به انزوا و حاشیه راندند، به گونه‌ای که در دو سال پایانی حکومت پهلوی هیچ‌یک از علما جرئت همراهی و حمایت از حکومت پهلوی را نداشت. جامعیت شخصیت، قاطعیت در تصمیم‌گیری و شجاعت حضرت امام خمینی (ره) کلید اصلی پیروزی بر نظام شاهنشاهی بود.

ویژگی مهم اثر حاضر ارجاع‌های فراوان به منابع اصلی و اسناد و خاطرات و مقابله و مقایسه اطلاعات و داده‌های تاریخی موجود در زمینه موضوع پژوهش است که موجب عمق آن از تحقیقات مشابه شده است. البته باید این نکته را یادآور شد که موضوع پژوهش از گستردگی زیادی برخوردار است و امکان بررسی تفصیلی همه ابعاد و موضوعات، به‌ویژه به نهضت حضرت امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی در یک جلد وجود ندارد؛ از سوی دیگر، هنوز اسناد و خاطرات فراوانی وجود دارند که به چرخه پژوهش تاریخی وارد شده‌اند. با این حال سعی شده متنی منسجم و حاوی اطلاعات اساسی نهضت حضرت امام خمینی (ره) ارائه شود و امید می‌رود که در چاپ‌های بعدی ویرایش‌های جدیدی از آن ارائه گردد.

در این پژوهش، نهضت حضرت امام خمینی (ره) در چهار فصل و چندین بخش و گفتار و تقسیمات فرعی، مورد بررسی مستند قرار گرفته است.

فصل اول در سه بخش تدوین شده است. بخش اول به معرفی خاندان حضرت امام خمینی (ره) و حیات فردی و اجتماعی ایشان اختصاص دارد. بخش دوم نیز به حیات علمی حضرت امام پرداخته شده است. بخش سوم فعالیت‌های سیاسی و مبارزاتی حضرت امام خمینی (ره)، قبل از آغاز نهضت اسلامی در سال ۱۳۴۱ مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد تا زمینه‌ها و تمهیدات حضرت امام خمینی (ره) برای رهبری نهضت و ورود به عرصه مرجعیت دینی و اسلام فقهاتی تبیین شود.

فصل دوم کتاب با عنوان «نهضت حضرت امام خمینی (ره)، محور اصلی فعالیت نیروهای مذهبی در سال‌های ۱۳۴۱-۱۳۵۷» است که در سه بخش: «نهضت روحانیت در سال‌های ۱۳۴۱-۱۳۴۲»، «نیروهای مذهبی و تداوم نهضت روحانیت در سال ۱۳۴۳» و «تداوم نهضت حضرت امام خمینی (ره) در دوران تبعید رهبر نهضت»، تحولات نهضت حضرت امام خمینی (ره) را به تفصیل مورد بررسی قرار می‌دهد.

فصل سوم با عنوان «دوران مبارزه در تبعید (۱۳۴۳-۱۳۵۷)»، به بررسی تحولات نهضت از آبان ۱۳۴۳ تا بهمن ۱۳۵۷ با محوریت حضرت امام خمینی (ره) و اقدامات و فعالیت‌های ایشان در ترکیه، عراق و فرانسه می‌پردازد. در این فصل علل تبعید حضرت امام خمینی (ره) به ترکیه و در پی آن تغییر محل تبعید به عراق و همچنین علل تصمیم دولت عراق به اخراج حضرت امام خمینی (ره) و در نهایت مهاجرت تاریخ‌ساز ایشان به فرانسه و تأثیرات آن در تسریع روند مبارزه با رژیم پهلوی، که طی آن نهضت اسلامی به مرحله انقلاب وارد شد، مورد بررسی قرار گرفته است. همچنین، اقدامات و فعالیت‌های حضرت امام خمینی (ره) در آن سه کشور همراه با تغییر فضای سیاسی آن کشورها و فضای حاکم بر ایران نیز به تفصیل به تصویر کشیده شده است.

فصل چهارم که آخرین فصل کتاب است تحولات، اقدامات و سیر استقرار دولت موقت و همزمان با آن، فروپاشی و سقوط نهایی دولت بختیار و رژیم پهلوی، به ترتیب تاریخی مورد بررسی قرار گرفته است. این فصل شامل سه بخش است: بخش اول به بررسی دهه فاجعه (۱۲-۲۲ بهمن ۱۳۵۷) اختصاص یافته است. بخش دوم علل و زمینه‌های فروپاشی حکومت پهلوی از ابعاد گوناگون فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، دینی و مذهبی در کوتاه‌مدت و بلندمدت مورد بررسی قرار گرفته و در بخش سوم ویژگی‌ها، استراتژی و دستاوردهای رهبری حضرت امام خمینی (ره) در دوران مبارزه مورد تحقیق قرار گرفته است.

پژوهش حاضر با نتیجه‌گیری کلی که در واقع ارائه یافته‌های تحقیقی است و سپس معرفی فهرست منابع و مآخذ مورد استفاده، به پایان می‌رسد.

شایان ذکر است که این مجلد از مجموعه تاریخ کهن و معاصر ایران زمین، با جلد‌های هشتم، نهم و دهم این مجموعه مکمل هم هستند که به علت اهمیت تاریخی دوره پهلوی در چهار مجموعه جداگانه مورد پژوهش و بررسی قرار گرفته‌اند.